

POSTANOWIENIE

Dnia 8 lutego 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Grzegorzcyk

SSN Krzysztof Pietrzykowski

Protokolant Justyna Kosińska

w sprawie z wniosku A. sp. z o.o. w B.

przy uczestnictwie J. T.

o uznanie i stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 8 lutego 2019 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 16 listopada 2016 r., sygn. akt VI ACz [...],

**uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania
i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 1 grudnia 2015 r., Sąd Okręgowy w W., uwzględniając wniosek wierzyciela A. sp. z o.o. w upadłości z siedzibą w B. (Republika Białorusi), stwierdził wykonalność przez nadanie klauzuli wykonalności wyrokowi Sądu Gospodarczego dla Obwodu [...] w B. (Republika Białorusi) z dnia 1 lipca 2013 r. (sygn. [...]), zasądzającemu solidarnie od D. G. S., W. F. W. oraz J. T., wspólników A. sp. z o.o. na rzecz A. sp. z o.o. w B. w stanie upadłości, kwotę 2 610 293 113 rubli białoruskich oraz 584 200,11 dolarów amerykańskich, z tytułu odpowiedzialności subsydiarnej pozwanych wspólników za zobowiązania tejże Spółki.

W zażaleniu na to postanowienie uczestnik J. T. zarzucił naruszenie art. 89 § 1 w zw. z art. 126 § 3 w zw. z art. 130 § 1 k.p.c., naruszenie art. 8 ust. 2 Konstytucji RP w zw. z art. 1146 § 1 pkt 7 k.p.c. oraz art. 1150 § 1 k.p.c., art. 1146 § 1 pkt 7 k.p.c., a także art. 227 w zw. z art. 299 k.p.c.

Postanowieniem z dnia 16 listopada 2016 r., Sąd Apelacyjny w [...] oddalił to zażalenie. Wskazał, że wobec kompleksowej regulacji kwestii uznawania i stwierdzania wykonalności orzeczeń sądów polskich na terenie Białorusi i orzeczeń sądów białoruskich na obszarze Polski, w umowie z dnia 26 października 1994 r. między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białorusi o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych (Dz. U. z 1995, nr 128, poz. 619) nie znajdują zastosowania przepisy kodeksu postępowania cywilnego, odnoszące się do uznawania i stwierdzania wykonalności orzeczeń sądów państw obcych, w tym także art. 1150 oraz art. 1146 § 1 pkt 7 k.p.c. Umowa dwustronna ma bowiem pierwszeństwo przed przepisami ustawy krajowej, co wynika także z art. 91 ust. 2 Konstytucji. Z tych przyczyn nie był zasadny, w ocenie Sądu Apelacyjnego, sformułowany w zażaleniu uczestnika zarzut naruszenia art. 1146 § 1 pkt 7 k.p.c. przez niezastosowanie przez Sąd Okręgowy tego przepisu w celu oceny, czy skutki stwierdzenia wykonalności przedmiotowego wyroku nie naruszają klauzuli polskiego porządku publicznego. Sąd Apelacyjny podniósł, że wniosek wierzyciela

spełniał wymagania przewidziane w umowie dwustronnej, w świetle której istniały podstawy do uwzględnienia wniosku wierzyciela. Odnosząc się do dalszych zarzutów zażalenia, Sąd drugiej instancji stwierdził, że ze złożonych do akt sprawy dokumentów wynika, iż wnioskodawca był w rozpatrywanej sprawie należycie reprezentowany. Nie doszło także do naruszenia przez Sąd Okręgowy, art. 227 w zw. z art. 299 k.p.c. przez pominięcie dowodu z przesłuchania uczestnika J. T., albowiem uczestnik, mimo prawidłowego wezwania, nie stawiał się na rozprawę celem złożenia zeznań.

W skardze kasacyjnej, uczestnik zarzucił naruszenie art. 378 § 1 w związku z art. 386 § 2, naruszenie art. 67 § 1 oraz art. 68 § 1 k.p.c., naruszenie art. 378 § 1 w związku z art. 386 § 2, art. 67 § 1, art. 68 § 1 k.p.c. oraz art. 394 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (jedn. tekst: Dz. U. z 2015 r., poz. 233 ze zm., dalej: p.u.) W skardze zawarto także zarzuty naruszenia art. 361 w związku z art. 328 § 2, art. 391 § 1 i art. 397 § 2 zdanie pierwsze k.p.c. oraz naruszenia art. 1151 § 1 w zw. z art. 1150 zd. 2 *in fine* w zw. z art. 1146 § 1 pkt 7 k.p.c. i art. 2 oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, naruszenia art. 1151 § 1 w zw. z art. 1150 zd. 2 *in fine* w zw. z art. 1146 § 1 pkt 7 k.p.c. w zw. z art. 1146 § 1 pkt 4 k.p.c. oraz art. 55 pkt 3 dwustronnej umowy między Polską i Białorusią.

Formułując te zarzuty, uczestnik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz poprzedzającego go postanowienia Sądu Okręgowego w całości, zniesienie postępowania w zakresie objętym, w jego ocenie, nieważnością i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w W., ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpoznanie wymaga w pierwszym rzędzie najdalej idący zarzut nieuwzględnienia przez Sąd Apelacyjny podniesionej w zażaleniu uczestnika nieważności postępowania przed Sądem Okręgowym i w konsekwencji nieuchylenia postanowienia Sądu Okręgowego, w sytuacji braku umocowania W. A. - w ocenie żalącego - do reprezentowania wierzyciela A. sp. z o.o. w postępowaniu

przed sądami polskimi w niniejszej sprawie i braku umocowania W. A. do udzielenia radcy prawnemu P. J. pełnomocnictwa do działania w niniejszej sprawie jako pełnomocnik procesowy białoruskiego wierzyciela.

Kwestia ta od początku postępowania była między stronami wysoce sporna, mimo to Sąd Apelacyjny nie odniósł się do niej szerzej w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia z dnia 16 listopada 2016 r., kwitując obszerne wywody żalącego w tym przedmiocie, jedynie lakonicznym stwierdzeniem, że cyt. „ze złożonych do akt sprawy dokumentów wynika, że wnioskodawca był należycie reprezentowany w postępowaniu przed sądami krajowymi”, bez szczegółowszej analizy tychże dokumentów, zbadania prawidłowości poczynionych przez Sąd Okręgowy w tym przedmiocie ustaleń faktycznych i rozważań prawnych, zwłaszcza bez zbadania wchodzących w grę regulacji prawa białoruskiego. Już to poważne uchybienie procesowe uzasadnia sformułowany w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 361 w związku z art. 328 § 2, art. 391 § 1 i art. 397 § 2 zdanie pierwsze k.p.c. w stopniu uzasadniającym uwzględnienie skargi kasacyjnej uczestnika.

Wspomniane wyżej zagadnienia dotyczące prawidłowości rozstrzygnięcia przez Sąd drugiej instancji kwestii należytego umocowania W. A. i radcy prawnego P. J. do działania za wierzyciela przed sądami polskimi, stały się przyczyną uchylenia przez Sąd Najwyższy (postanowieniem z dnia 23 marca 2018 r. w sprawie I CSK 457/17) postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 10 listopada 2016 r. (VI ACz [...]) wydanego w sprawie z wniosku J. T. z udziałem A. sp. z o.o. w B. o ustalenie, że opisany na wstępie wyrok sądu białoruskiego z dnia 1 lipca 2013 r., nie podlega uznaniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W uzasadnieniu wspomnianego postanowienia, Sąd Najwyższy poddał analizie przedstawione przez wierzyciela (uczestnika w tamtym postępowaniu) dokumenty mające obrazować ciąg umocowań i pełnomocnictw oraz wykazać umocowanie W. A. do działania za uczestnika A. sp. z o.o. w upadłości w tamtej sprawie. Dokumenty te są tożsame z dokumentami przedłożonymi przez wierzyciela A. sp. z o.o. w upadłości do akt niniejszej sprawy w tym samym celu. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną uczestnika

J. T. w pełni podziela rozważania i konkluzje zawarte w uzasadnieniu orzeczenia w sprawie I CSK 457/17, stanowiące ustosunkowanie się do tożsamo brzmiących zarzutów skarg kasacyjnych J. T. wniesionych w obu tych sprawach od niekorzystnych dla niego orzeczeń Sądu Apelacyjnego.

Pełnomocnik procesowy wnioskodawcy-wierzyciela A. sp. z o.o. w upadłości, radca prawny P. J. przedłożył w rozpatrywanej sprawie pełnomocnictwo procesowe udzielone mu przez W. A., działającego jako dyrektor organizacji zarządzającej ([...] „B.: [...]”) „B.” w M. spółką z o.o., będącą syndykiem masy upadłości A. sp. z o.o. w B. w upadłości likwidacyjnej na podstawie orzeczenia białoruskiego sądu upadłościowego (k. 151 akt), umowę nr 10 odpłatnego świadczenia usług w zakresie zarządzania spółką z dnia 4 kwietnia 2013 r. zawartą między „B.” sp. z o.o. jako zleceniodawcą, a [...] „B.: [...]” (k. 9-15 akt), decyzję z dnia 4 kwietnia 2013 r., właściciela majątku [...] „B.: [...]” w osobie W. F. B. (B.) o powołaniu z dniem 5 kwietnia 2013 r., W. A. na stanowisko dyrektora tegoż przedsiębiorstwa i zawarciu z nim umowy o pracę na okres do dnia 30 kwietnia 2015 r. (k. 7-8 akt), a także wyciągi z białoruskiego jednolitego rejestru państwowego osób prawnych i przedsiębiorców indywidualnych dotyczące następujących podmiotów: „B.” sp. z o.o. (k. 425, k. 428 akt), [...] „B.: [...]” (k. 437, k. 440 akt) oraz wierzyciela A. sp. z o.o. w B. (k. 431, k. 434 akt).

W uzasadnieniu postanowienia z dnia 23 marca 2018 r. (I CSK 457/17) Sąd Najwyższy podniósł, że obowiązek wykazania należytego umocowania przez pełnomocnika procesowego (art. 89 k.p.c.), obejmuje nie tylko złożenie dokumentu pełnomocnictwa, lecz także dokumentów potwierdzających uprawnienia osób podpisujących pełnomocnictwo do działania za osobę prawną, będącą mocodawcą (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2006 r., I CZ 8/06, OSP 2006, nr 12, poz. 141, i z dnia 24 lutego 2016 r., I CZ 131/15, niepubl.). Osoby te powinny działać jako piastuni właściwych organów (art. 38 k.c.), przy czym właściwość tych organów oraz funkcjonujące w nich zasady reprezentacji wymagają sięgnięcia do właściwych przepisów, regulujących konstrukcję osoby prawnej. Zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. - Prawo prywatne międzynarodowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2015 r., poz. 1792) osoba prawna podlega państwu, w którym ma siedzibę. Zakresem statutu personalnego objęte są m.in.

kompetencje, zasady działania oraz powoływanie i odwoływanie członków organów, a także reprezentacja osoby prawnej. Odesłanie to dotyczy również organów uprawnionych do reprezentowania osoby prawnej w postępowaniu sądowym (art. 1117 § 2 k.p.c.). W przypadku osoby prawnej mającej siedzibę na terytorium Białorusi, kwestie te należy zatem oceniać według prawa białoruskiego. Z przedłożonego przez uczestnika wyroku Sądu w B. z dnia 3 marca 2010 r. wynika, że wobec A. sp. z o.o. została ogłoszona upadłość likwidacyjna. Ustanowiony został syndyk masy upadłości tejże Spółki będący osobą prawną - spółką z o.o. pod firmą „B.”. Spółka ta była zarządzana przez zewnętrzny podmiot-[...] „B.: [...]”, zarządzane z kolei przez dyrektora w osobie W. A., zatrudnionego na podstawie umowy o pracę w oparciu o uchwałę właściciela [...] „B.: [...]”. W. A. udzielił zaś pełnomocnictwa procesowego r.pr. P. J. do zastępowania A. sp. z o.o. w upadłości w sprawie. Jak zauważył Sąd Najwyższy w przytoczonym wyżej postanowieniu I CSK 457/17, tego rodzaju sposób umocowania pełnomocnika był skomplikowany i istotnie odbiegał od konstrukcji prawnych znanych prawu polskiemu. Wymagał zatem weryfikacji zgodnie z właściwymi przepisami prawa białoruskiego, które stanowiło jednocześnie statut personalny i upadłościowy (*lex fori concursus*) A. sp. z o.o. w upadłości. Rozstrzygnięcia wymagało przede wszystkim, mając na względzie, że pełnomocnictwo do działania za A. pochodziło od syndyka, czy w świetle prawa białoruskiego w takim postępowaniu, jak toczące się z udziałem A. sp. z o.o. w upadłości, syndyk jest umocowany do udzielania pełnomocnictw procesowych w imieniu upadłego, do reprezentacji upadłego. W razie odpowiedzi twierdzącej, kolejną kwestią wymagającą analizy było to, czy powierzenie w drodze umowy zarządu spółką z o.o. „B.” będącą syndykiem masy upadłości A. sp. z o.o., innemu podmiotowi o nazwie „B.: [...]”, działającemu w nieznanej prawu polskiemu formie „prywatnego przedsiębiorstwa unitarnego”, skutkowało, zgodnie z prawem białoruskim, możliwością wykonywania tego uprawnienia przez ten podmiot, zważywszy, że umowa o świadczenie usług w zakresie zarządzania, zagadnienia tego nie regulowała, a funkcje podmiotu zarządzającego zostały określone przez odesłanie do bliżej niesprecyzowanego „Statutu Organizacji”. Niejasny był przy tym zakres czasowy obowiązywania tej umowy, mając na względzie, że w pkt 1.3 okres pełnienia funkcji „Organizacji Zarządzającej” określono od dnia 5 kwietnia 2013

do dnia 3 kwietnia 2014 r., a pełnomocnictwo procesowe zostało udzielone dnia 8 grudnia 2014 r. Z przedłożonego odpisu z rejestru „B.” sp. z o.o. wynikało natomiast, że do dnia 30 grudnia 2014 r. „kierownikiem” spółki było „B.: [...]”, co obejmowałoby również dzień udzielenia pełnomocnictwa procesowego.

W uzasadnieniu postanowienia z dnia w sprawie I CSK 457/17, Sąd Najwyższy odniósł się także do tożsamego zarzutu naruszenia art. 378 § 1 w związku z art. 386 § 2, art. 67 § 1, art. 68 § 1 k.p.c. oraz art. 394 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (jedn. tekst: Dz. U. z 2015 r., poz. 233 ze zm.) przez zaniechanie uchylecia wyroku Sądu Okręgowego w sytuacji reprezentowania wierzyciela przez Syndyka masy upadłości (B. sp. z o.o.), w imieniu którego działał W. A. mimo, że nie doszło do cyt. „uprzedniego uznania na terytorium Polski białoruskiego postępowania upadłościowego wobec A. sp. z o.o.”.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną uczestnika, nie widzi uzasadnionych podstaw do odstąpienia od zajętego w tamtej sprawie poglądu, zgodnie z którym, w szczególnej sytuacji, w której A. sp. z o.o. w upadłości jest wnioskodawcą w postępowaniu o stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu białoruskiego na terytorium Polski, brak uprzedniego uznania na obszarze Polski orzeczenia o wszczęciu postępowania upadłościowego lub ogłoszenia upadłości wobec „A.” sp. z o.o. nie przesądza *a priori* o nieprawidłowości umocowania udzielonego pełnomocnikowi procesowemu przez syndyka. Konieczne było natomiast przesądzenie, czy według prawa białoruskiego, będącego jednocześnie statutem personalnym i upadłościowym, umocowanie to zostało skutecznie udzielone, a także, czy według prawa białoruskiego uczestnikiem postępowania w niniejszej sprawie powinna być „A.” sp. z o.o. (upadły), zastępowana przez Syndyka, względnie w inny sposób, czy też Syndyk masy upadłości „A.” sp. z o.o. działający w imieniu własnym (które to rozwiązanie przyjęto w polskim prawie upadłościowym - por. art. 144 pr. upadł.). W drugim z tych przypadków postępowanie toczyłoby się bowiem z udziałem nielegitymowanego biernie podmiotu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2017 r., II CSK 710/16, niepubl.).

Sąd Apelacyjny nie poczynił w tym zakresie żadnych rozważań, pominął również w całości, co już akcentowano, zarzuty podnoszone przez J. T. co do umocowania pełnomocnika procesowego wnioskodawcy. Przeszkody do poczynienia tych rozważań nie mogła stanowić, jak trafnie przyjął Sąd Najwyższy, okoliczność, że wymagało to sięgnięcia do prawa obcego. Zgodnie z obowiązującym w dacie orzekania art. 1143 k.p.c., którego odpowiednikiem jest obecnie art. 51a ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2018 r., poz. 23 ze zm., dalej - „p.u.s.p.”), sąd ustala i stosuje właściwe prawo obce z urzędu, co dotyczy nie tylko kwestii merytorycznych, lecz także zagadnień procesowych, w tym należytej reprezentacji uczestnika postępowania. Ustalenia te powinny być dokonane w razie potrzeby przy pomocy biegłego, w sposób umożliwiający przeprowadzenie kontroli prawidłowości stosowania prawa obcego (art. 1143 § 3 k.p.c. art. 51a ust. 3 p.u.s.p.).

W braku tych ustaleń nie ma podstaw do jednoznacznej oceny, czy istotnie postępowanie przed Sądem Okręgowym, a w konsekwencji także Sądem Apelacyjnym, było dotknięte wadą nieważności. Przedwczesne byłoby ponadto odnoszenie się do pozostałych zarzutów skargi kasacyjnej. Ubocznie należy zauważyć, że zarządzeniem z dnia 3 września 2015 r. (k. 326 akt) wezwano uczestnika J. T. do osobistego stawiennictwa na rozprawę w dniu 1 grudnia 2015 r. w celu jego przesłuchania jako strony pod rygorem pominięcia tego dowodu. Wezwanie na rozprawę zostało wystosowane do uczestnika na adres W., ul. A. [...] m [...] (k. 309 akt), mimo, że wcześniej dwukrotnie pełnomocnik uczestnika (k. 132, 170 akt) kwestionował prawidłowość stwierdzenia przez Sąd skuteczności doręczenia pism uczestnikowi *per aviso* na powyższy adres. Pełnomocnik zwracał uwagę Sądu, że prawidłowy adres uczestnika to W., ul. A. [...] m [...], co zresztą wynika także z dokumentu urzędowego z systemu PESEL, o który zwrócił się uprzednio sam Sąd (k. 86-87 akt). Na rozprawie w dniu 1 grudnia 2015 r. Sąd Okręgowy ponownie błędnie przyjął skuteczność doręczenia wezwania uczestnikowi *per aviso* (k. 315, k. 312 akt). W rezultacie bezpodstawnie i z naruszeniem gwarancji procesowych przysługujących skarżącemu, pominął dowód z jego zeznań, na co uczestnik zwrócił uwagę w zażaleniu.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁵ w związku z art. 13 § 2 k.p.c.).

jw